

Η ελικοειδής πορεία στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού Θεσσαλονίκης

Αναστασία Πεπέ - 09/03/2022

Από την πύλη της Λεωφόρου Στρατού μπαίνει κανείς στο Μουσείο μέσα από τη μεγάλη, ορθογώνια, πλακόστρωτη, εσωτερική Αυλή, περιτριγυρισμένη από ένα υπόστεγο περιστύλιο που σε εισάγει στην Κεντρική Είσοδο του Μουσείου ή στις ποικίλες άλλες, κύριες ή βοηθητικές, λειτουργίες του. Σε ορισμένα σημεία της Αυλής ο χώρος κυλά και μετασχηματίζεται σαν υγρό, οδηγώντας σε προς τα έξω, προς το κοινωνικό γίνεσθαι και τον αστικό ιστό της πόλης.

Υπάρχει ένας εσωτερικός διάδρομος ανόδου με ελαφρές ράμπες που ξεκινά από την Κεντρική Είσοδο του Μουσείου, ανεβαίνει μέχρι το υψηλότερο σημείο της τελικής μεγάλης Αίθουσας και κατεβαίνει απότομα μέσα από το ανοιχτό πατάρι της στο χωλ Εισόδου. Θαύμασα αυτό το πατάρι, πώς ο ελεύθερος χώρος του μπαίνει μέσα στο ανοιχτό κλιμακοστάσιο καθόδου και χύνεται στον μεγάλο εσωτερικό χώρο του χωλ Εισόδου, καθώς ενοποιείται με το μεγάλο υπόστεγο και το Αίθριο. Αυτή η ελευθερία έκφρασης του χώρου, η ελευθερία του αέρα που κινείται στο κενό του χώρου, είναι για μένα η έκφραση της αρχιτεκτονικής του Κυριάκου Κρόκου.

Μ' αρέσει η εξελικτική πορεία ανόδου στο μουσείο, που διατρέχει σφαιρικά σαν ανοιχτή σπείρα όλο το κτίριο και μας εμπνέει το πνεύμα της -μη γραμμικής- ιστορίας μας! Σε ορισμένα σημεία της είναι φωτεινή, αφού

φωτίζεται με υπόστεγα από δύο μικρότερα Αίθρια, άλλοτε είναι μυστηριώδης δημιουργώντας μας την έκπληξη στην είσοδο των Αιθουσών.

Αντίθετα οι Αίθουσες είναι κλειστές, με χαμηλό φωτισμό από ψηλά, με οριζόντιους περσιδωτούς φεγγίτες για συνθήκες ηλιοπροστασίας. Έκανα όλη αυτήν τη διαδρομή χωρίς να ανατρέχω σε λεπτομέρειες στις Αίθουσες, λόγω έλλειψης χρόνου μου, εκτός από τις δύο τελευταίες αίθουσες. **Αυτή η εσωτερική εξελικτική πορεία ανόδου του μουσείου, ως βιωμένη εμπειρία εσωτερικής γνώσης, μου φέρνει μια ψυχική ανάταση!** Δεν είχα χρόνο να αφοσιωθώ στα εκθέματα, τις εικόνες τις είχα ξαναδεί. Άλλωστε είμαι "εικονοκλάστης", καλλιτέχνης της Αφαίρεσης. Ο καιρός υγρός, μου θυμίζει το Λονδίνο και μ' αρέσει, με κινητοποιεί.

Ο ίδιος ο αρχιτέκτων Κυριάκος Κρόκος γράφει: *"Ο εσωτερικός αυτός 'δρόμος' που ανεβαίνει κάθε φορά ένα μέτρο με τη βοήθεια των κεκλιμένων επιπέδων, ενοποιεί τους εκθεσιακούς χώρους, αλλά δίνει και τη δυνατότητα της επιλογής. Μπορεί κανείς να επισκεφτεί την αίθουσα που ανταποκρίνεται σε μια συγκεκριμένη περίοδο της τέχνης του Βυζαντίου, χωρίς να δει αναγκαστικά τις προηγούμενες. Η συνθετική σχέση πορείας-αίθουσας, που επιτείνεται με τη διαφορετική επεξεργασία των υλικών, χαρακτηρίζει την ποιότητα του εσωτερικού χώρου του μουσείου."*¹

Απορώ ακόμα πώς έλυσε αρχιτεκτονικά την ελικοειδή-σπειροειδή αυτή κίνηση σε ορθογώνιο κάμμα, με τις αντιθετικές εντάσεις των Αιθουσών του μουσείου! Κάτι που μου θυμίζει τον χορό της **Martha Graham στην αρχιτεκτονική, έναν χορό που βασίζεται στην εσωτερική ένταση και στη δύναμη του κέντρου του χορευτή**, και έρχεται σε αντίθεση με κάθε συμβατική κίνηση, εκφράζοντας δυναμικές, λυρικές φόρμες. Η εσωτερική ένταση της εξελικτικής πορείας του μουσείου έρχεται σε δυναμική αντίθεση με τις Αίθουσες και τις ποικίλες λειτουργίες του κτιριολογικού προγράμματος του κτιρίου, κερδίζοντας σε λυρική εκφραστική δύναμη².

Ορθοστάτες κατά μήκος της πορείας στους τοίχους των Αιθουσών, από συμπαγές τούβλο στο χρώμα του κόκκινου πηλού, όπως από το ίδιο συμπαγές, χειροποίητο τούβλο είναι κατασκευασμένα όλα τα στοιχεία πληρώσεως στις επιφάνειες του κτιρίου, οριζόντιες επιφάνειες από χοντρές διατομές λευκού μαρμάρου σαν άδεια ράφια, και απαλές, υδαρείς αποχρώσεις του κόκκινου στον κατακόρυφο σοβά, δουλεμένες σαν "φρέσκο", μου θυμίζουν τα γνώριμα, αγαπημένα υλικά του Κυριάκου Κρόκου. Δουλεμένα στις τρεις διαστάσεις του χώρου, διαχωρίζουν αρχιτεκτονικά τις ράμπες από τις Αίθουσες. Τεράστια υαλοστάσια από μορφοσίδηρο σε σκούρο χρώμα ενοποιούν τον εσωτερικό χώρο της πορείας στα σημεία που ανοίγονται προς τους ημιυπαίθριους χώρους ή τα Αίθρια, τονίζοντας τις αρχές του μοντερνισμού στην αρχιτεκτονική του κτιρίου. Ο σκελετός του μπετόν αρμέ εμφανής παντού, μέσα και έξω στο κτίριο, στα υποστυλώματα, στα δοκάρια, στις οροφές.

Παρατηρώ την αντίθεση ανάμεσα στον πλούτο των υλικών του μουσείου και στα λιτά εκθέματα, εκφρασμένα με πενιχρά μέσα, με την εσωτερικότητα του βυζαντινού πολιτισμού. Το γυαλισμένο μάρμαρο στα δάπεδα, σε μια εποχή οικονομικής κρίσης και μνημονίων του 2019, με ενοχλεί. Αν κατασκευαζόταν σήμερα το μουσείο, αναλογίζομαι, ο αρχιτέκτονας θα είχε χρησιμοποιήσει ένα απλό χρωματιστό, βιομηχανικό δάπεδο, όπως χρησιμοποίησε με λιτότητα τα τεράστια κουφώματά του από μορφοσίδηρο.

Η σύγχρονη αρχιτεκτονική του Κυριάκου Κρόκου στις αρχές του μοντερνισμού, αναδεικνύει την ενότητα της αρχιτεκτονικής φόρμας με λυρισμό και επιμένει στην ενάργεια και στην υπέρβαση του χώρου, στα δύο ιδιαίτερα αυτά στοιχεία του ελληνικού πνεύματος. Κατασκευασμένο το 1993, το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού με τον πλούτο του σε μεταφέρει στη χρυσή εποχή υλοποίησης των δημόσιων κτιρίων, πριν την οικονομική κρίση του 2009. Θαυμάζω, επίσης, εκτός από τη δουλειά τού αρχιτέκτονα, τη δουλειά του κατασκευαστή εργολάβου, αρχιτέκτονα μηχανικού Γ.Ι. Γεωργιάδη, ο οποίος κατασκεύασε το μουσείο, υλοποίησε τα σχέδια εφαρμογής και δούλεψε τα υλικά στο πνεύμα του αρχιτέκτονα, εμπνευσμένος από τις συνεχείς επισκέψεις του Κυριάκου Κρόκου στο εργοτάξιο, διορισμένος -ευτυχώς- από το ΥΠ.ΠΟ. ως Τεχνικός Σύμβουλος της επίβλεψης³.

Η μελέτη του γραφείου του Κυριάκου Κρόκου είχε κερδίσει το Α' Βραβείο στον Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό το 1977. Η εντολή για τον τελικό σχεδιασμό του έργου δόθηκε 7 χρόνια αργότερα (1984), και 5 χρόνια μετά, το 1989, άρχισε η κατασκευή του (1989-93). Ο χρόνος αυτός, συμβατός με την ελληνική πραγματικότητα των δημοσίων έργων, ήταν υπερβολικά μεγάλος, απίστευτα μακρύς για τον ίδιο τον αρχιτέκτονα. Το 1996 το σημαντικό αυτό έργο, μαζί με το συνολικό έργο του Κυριάκου Κρόκου, εκπροσώπησε την Ελλάδα στην 6η Διεθνή Μπιενάλλε Βενετίας, αν και δεν δόθηκε ιδιαίτερη δημοσιότητα στην επιλογή αυτή στη χώρα μας. Δύο χρόνια αργότερα, το 1998, ο κ. Κρόκος θα φύγει πρόωρα από τη ζωή, αφήνοντάς μας πίσω του ένα κενό και ένα έργο τεράστιας πνευματικότητας.

Όσες φορές κι αν επισκέπτομαι το μουσείο, η εξωτερική εξελικτική πορεία κίνησης, η συνέπεια και η συνέχεια των αρχιτεκτονικών στοιχείων του, ο λυρισμός και η αυθεντικότητα της ποιητικής τής αρχιτεκτονικής του Κυριάκου Κρόκου με εκπλήσσουν! Οι αδυναμίες και οι εσωστρέφειες της προσωπικότητάς του, όπως αποτυπώνονται σε σχολαστικές λεπτομέρειες στοιχείων, δεν με ενοχλούν.

Έχουν και οι αρχιτέκτονες τις εμμονές τους(!), σκέφτομαι.

Σ' ευχαριστώ για αυτήν την εμπειρία της ανάτασης, Κυριάκο!...

Θεσσαλονίκη 6 Απρίλη 2019.

¹ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 23/1989 σελ.123 "Κ. Κρόκος -Βυζαντινό Μουσείο Θεσσαλονίκης". Υπάρχουν δημοσιευμένες κατόψεις και τομές της μελέτης, για να δει κανείς την πορεία με την εναλλαγή Αιθρίων,

υποστέγων και κλειστών χώρων.

² "Βλέμμα στην Ύλη - Το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού στην Θεσσαλονίκη - Στη μνήμη Κυριάκου Κρόκου", Επιμέλεια έκδοση Γιώργος Σημαιοφορίδης, Untimely Books, 1998. Εδώ ξαναβρίσκω σε λίγες γραμμές τα λόγια του ίδιου του Κυριάκου Κρόκου: "Ήθελα έναν χώρο που η κίνηση μέσα σ' αυτόν να δίνει ένα αίσθημα ελευθερίας, ανακινώντας τις αισθήσεις κι όπου το έκθεμα θα ήταν η έκπληξη μέσα στην κίνηση."

³ "Κυριάκος Κρόκος, Σάμος 1941 - Αθήνα 1998. Ανθολόγηση κειμένων για το έργο του, έκδοση για την Εβδομάδα Αρχιτεκτονικής" 2008. Ο κατασκευαστής Γιώργος Ι. Γεωργιάδης, στην εκδήλωση των εγκαινίων της Έκθεσης την 10η Ιούλη 1998, έναν μήνα μετά τον θάνατό του (13 Ιουνίου 1998) εις μνήμην του Κ. Κρόκου, είπε: "Από τις πρώτες κι όλες επισκέψεις του Κυριάκου Κρόκου στο έργο με τη νέα ιδιότητα (ως Τεχνικός Σύμβουλος της επίβλεψης), οι απλοί τεχνίτες, οι μαστόροι και οι μηχανικοί εφαρμογής συνεργάτες μου αντιληφθήκαμε ότι επρόκειτο να ζήσουμε κάτι ξεχωριστό, να συμμετάσχουμε σε μια δημιουργική διαδικασία υλοποίησης ενός σημαντικού αρχιτεκτονικού έργου. Στήσαμε αυτή και ακούγαμε. Με το που έμπαινε στο εργοτάξιο πρόσεχε τον τρόπο δουλειάς, ρωτούσε το γιατί, συζητούσε με τους τεχνίτες, εξέταζε φυσιολογικές και πράγματα. Κι όταν γινόταν κάτι καλά, άστραφτε το βλέμμα του!"

Φωτογραφίες Αναστασία Πεπέ: Εικόνα 01, Φεβρουάριος 1997. Εικόνα 02, Απρίλιος 2019